

Miltä lakot näyttävät tilastojen valossa?

Alkuvuosi 2024 on ollut lakkojen kannalta kiinnostavaa aikaa. Tavanomaisten työehtosopimuksiin liittyvien lakkojen lisäksi vuonna 2023 alkanut poliittisten lakkojen sarja on saanut jatkoa sekä aiempaa suurempia kierroksia. Työtaisteluiden ollessa vahvasti pinnalla on kiinnostavaa sukeltaa syvemmälle aiheeseen ja selvittää, mitä tilastot lakoista kertovat. Miten lakkojen määrät ovat kehittyneet vuosien varrella? Mistä syistä lakkoillaan eniten? Entä miten Suomen työtaistelut vertautuvat kansainvälisesti? Tilastoista löydämme vastauksen muun muassa näihin kiinnostaviin kysymyksiin.

Tilastoissa työtaistelutoimet sisältävät sekä lakot että muut työtaisteluiden muodot kuten työsulut, saarrot ja ylityökiellot. Työtaistelun muotoja on tilastoitu erikseen vasta vuodesta 2021 ja molempina tilastoituvina vuosina kaikki työtaistelutoimet olivat lakkoja. On siis luultavaa, että valtaosa aiemmistakin työtaistelutoimista, varsinkin mitattuna menetettyjen työpäivien kautta, ovat lakkoja, joten käytän tässä tekstissä sanaa lakko kuvaamaan työtaistelutointa.

1970- ja 1980-luvut olivat Suomessa työtaisteluiden suhteen tuulista aikaa (Kuvio 1). Vähintään muutaman vuoden välein oli suuria lakkovuosia, jolloin menetettiin huomattavan paljon työtunteja. 1990-luvun lopusta eteenpäin lakkovauhti on laskenut huomattavasti. Yksittäisiä erottuvia lakkovuosia on edelleen, esimerkiksi vuoden 2022 teollisuuden ja terveydenhoitoalan lakot näkyvät piikkinä tilastossa. On kuitenkin perusteltua sanoa, että työmarkkinat ovat nykyään huomattavasti rauhallisemmat kuin vielä 40–50 vuotta sitten.

Toimialoittainen tarkastelu paljastaa, että työtaisteiluissa merkittävin yksittäinen toimiala on teollisuus (Kuvio 2). Teollisuudessa on ollut työtaisteiluita jokaisena tilastossa mukana olevana vuonna (2002–2023). Myös kuljetus- ja varastointi -toimialalla on harjoitettu työtaistelutoimia lähes jokaisena tilastointivuonna. 2000-, 2010- ja 2020-luvut erottuvat tilastoissa toisistaan toi-

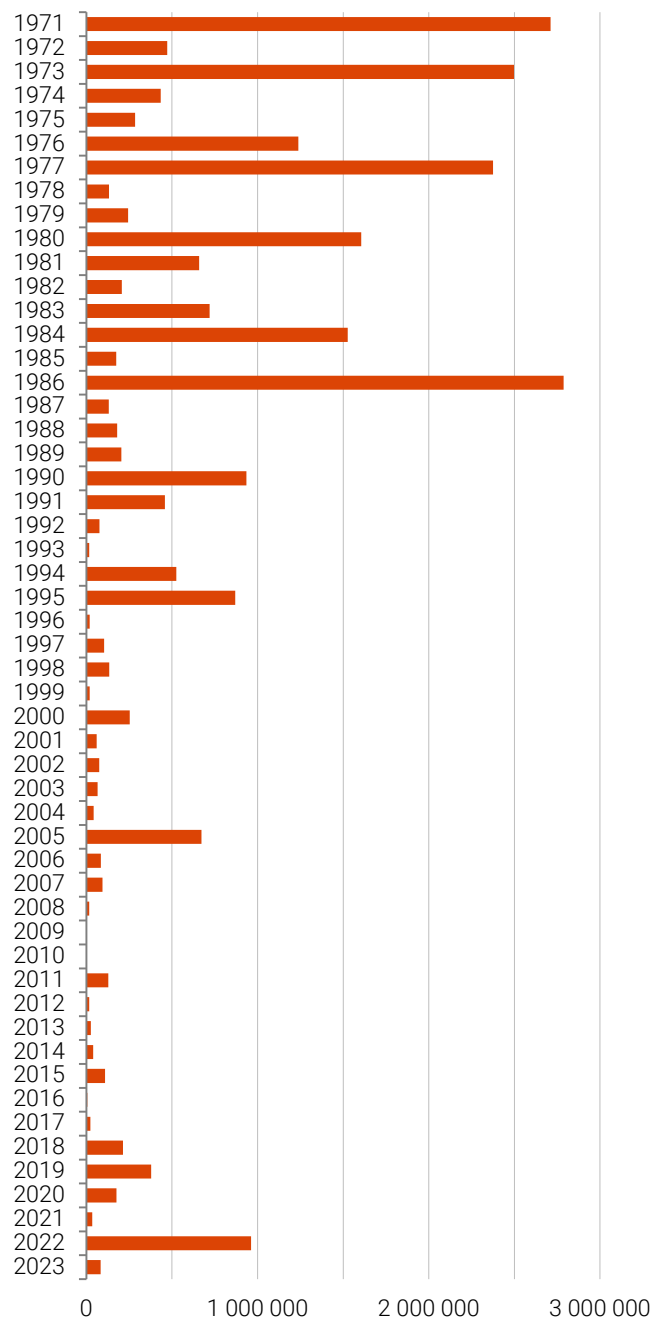

Kuva: John Leong, Pixabay.

mialarakenteeltaan. Tilastot eroavat erityisesti terveys- ja sosiaalipalveluiden osalta. 2000- ja 2010-luvuilla terveys- ja sosiaalipalveluissa oli vain parina yksittäisenä vuonna melko pieniä lakkoja. Vuoden 2022 merkittävät lakot puolestaan tekevät alasta yhden 2020-luvun eniten työpäiviä menettäneistä toimialoista. Toisaalta vertailuja tehtäessä on hyvä huomata että 2020-luvulta tietoja on vasta muutamalta vuodelta ja monet lakot on luokiteltu "tuntematon"-toimialalle.

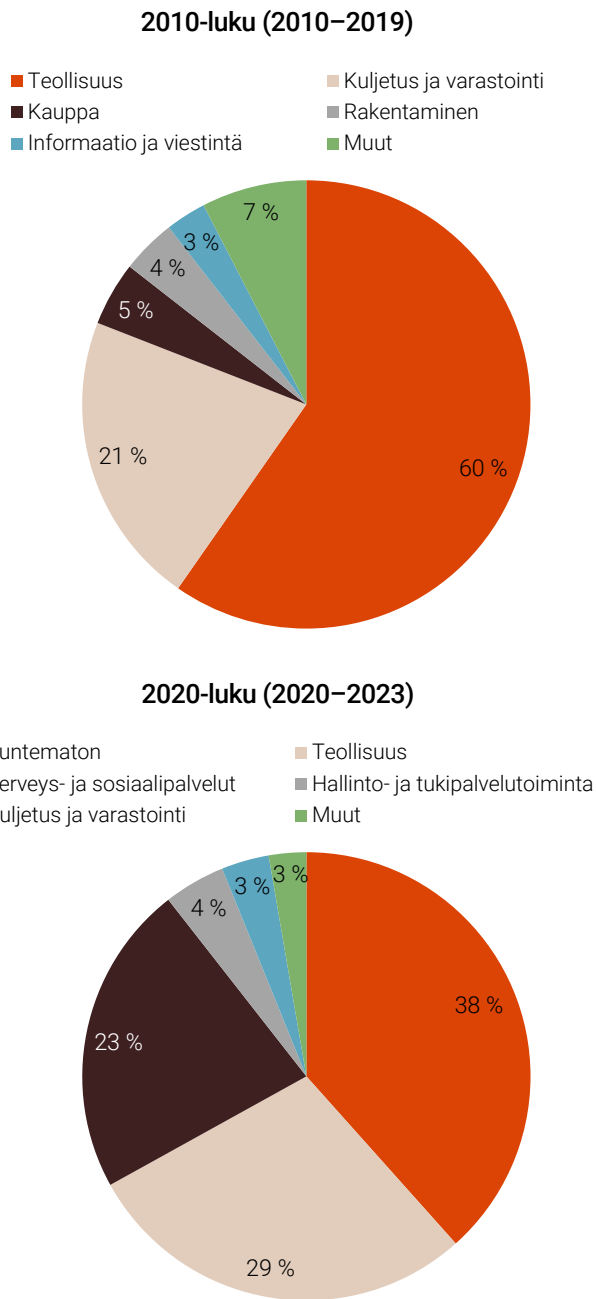
Tilastokeskus on tilastoinut työtaisteluiden syitä vasta vuodesta 2021 alkaen. EK:n tilastot sen sijaan ulottu-

KUVIO 1. TYÖTAISTELUISSA MENETETYT TYÖPÄIVÄT SUOMESSA 1971–2023

Lähde: ILO.

KUVIO 2. TYÖTAISTELUIDEN JAKAUTUMINEN TOIMIALOITTAIN

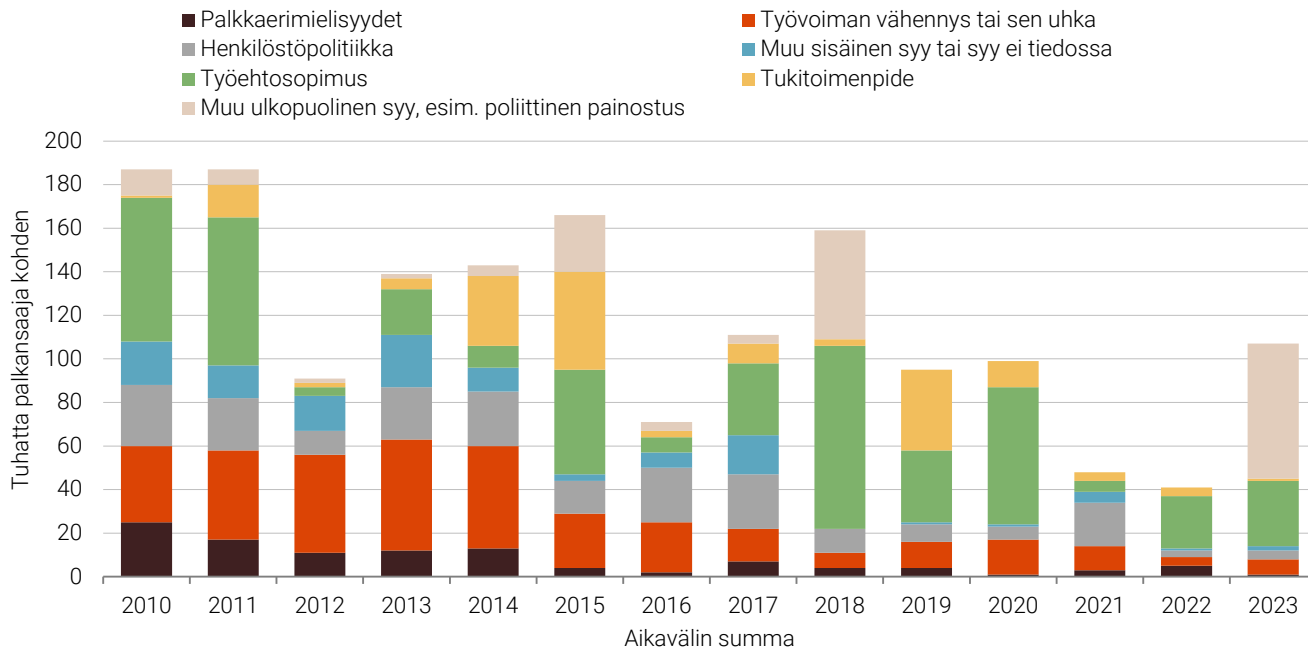
Lähde: Tilastokeskus, kirjoittajan laskelmat.

Huom. Osuudet perustuvat menetettyihin työpäiviin.

vat kauemmas ja sisältävät yksityiskohtaisempaa tietoa työtaisteluiden syistä. EK:n tilastot eivät kata muun muassa julkista sektoria tai EK:n ulkopuolisia yrityksiä, mutta lähes kaikki Tilastokeskuksenkin tilastoimista laikoista on mukana. Valtaosa Tilastokeskuksen työtaistelutiedoista on myös alun perin peräisin EK:lta.

EK:n tietojen perusteella työtaisteluiden syyt eroavat vuosien välillä suuresti (Kuvio 3). On melko loogista, että työehtosopimusneuvottelut on merkittävä lakkojen syy useina vuosina. Vuosien väliset suuret erot johtunevat siitä, että eri vuosina neuvottelupöydällä on eri määrä erikokoisia työehtosopimuksia. Poliittisilla lakoilla oli suuri

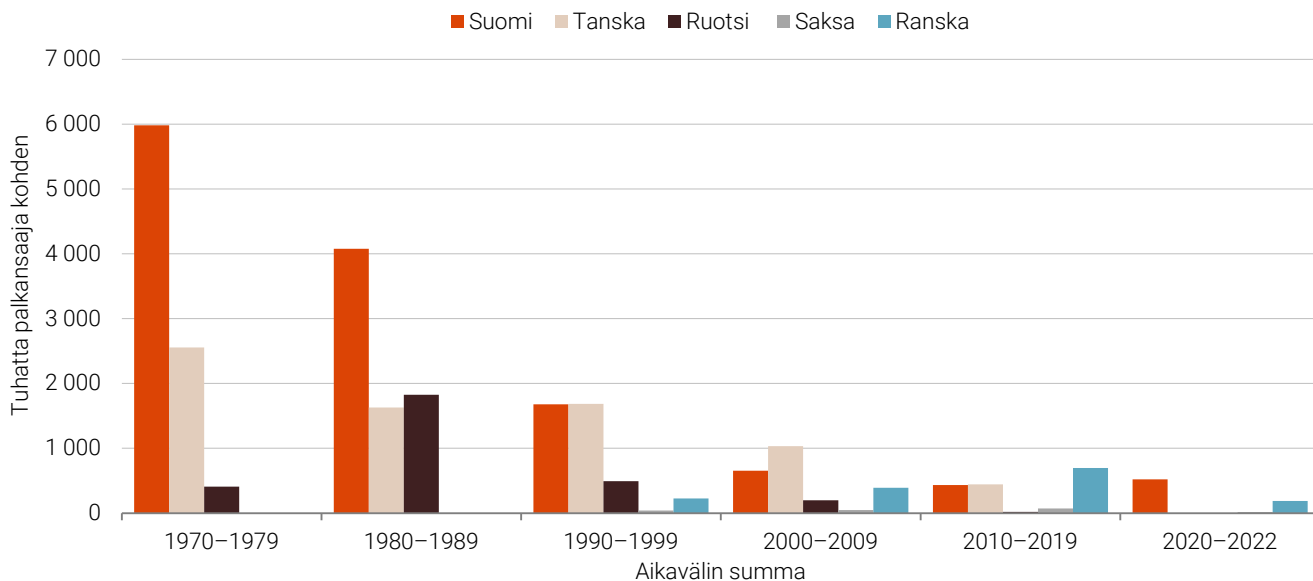
KUVIO 3. TYÖTAISTELUIDEN SYYT 2010–2023

Lähde: EK, kirjoittajan laskelmat.

Huom. Työehtosopimus sisältää kategoriat "työehtosopimusneuvottelut" ja "työehtosopimuksen soveltaminen". Henkilöstöpolitiikkaan kuuluvat mm. työnjohdolliset asiat ja työn järjestelyt. Muihin sisäisiin syihin kuuluvat mm kategoriat "muu sisäinen syy", "työolosuhteet, työsuojelu" ja "ei tiedossa".

KUVIO 4. MENETETYT TYÖPÄIVÄT SUOMESSA JA JOISSAIN VERTAILUMAISSA

Lähde: ILO, OECD, kirjoittajan laskelmat.

Huom. Saksalle tiedot ovat saatavilla vuodesta 1993 alkaen ja Ranskalle vuodesta 1990 alkaen.

merkitys vuonna 2023, mutta aiempina vuosina poliittisten lakkojen rooli on ollut pieni. Edellinen merkittävä poliittisten lakkojen vuosi oli 2018. Myös tukilakkojen rooli on useimpina vuosina ollut melko pieni, vaikka joinakin yksittäisinä vuosina on ollut myös merkittäviä tukilakkoja. Työvoiman vähennyksen uhka oli suuressa roolissa noin vuosina 2010–2014, mutta myöhemmin vuosina tämän syyn merkitys on pienentynyt.

Kansainvälisessä vertailussa lakkojen määrä kannattaa suhteuttaa palkansaajien määrään maassa, jotta vertailu olisi mahdollisimman reilu. Kansainvälisten tilastojen valossa Suomessa lakkoillaan melko paljon suhteessa palkansaajiemme määrään. Verrattuna tyypillisiin vertailumaihin Ruotsiin ja Tanskaan ero oli erityisen suuri 1970- ja 1980-luvuilla (Kuvio 4). Sittemmin Suomen luvut ovat laskeutuneet lähemmäs vertailumaiden tasoa. Kiinnostavaa kyllä Suomi jättää suhteellisissa menetetyissä työpäivissä taakseen Ranskan, jolla on maine paljon lakkoilevana kansakuntana. Saksa erottuu vuosikymmenestä toiseen varsin vähän lakkoilevana maana, johon

yksi syy voi olla se, että maan lakkotilastot eivät sisällä julkista sektoria. Muutoinkin kansainvälisissä lakkotilastoissa on paljon erilaisia tilastointitapoja, eivätkä tiedot ole aina laadukkaita, joten vertailuja ei kannata pitää absoluuttisena totuutena. Vertailut eivät myöskään ole aina mielekkäitä, koska eri maiden työmarkkinat ja niiden toiminta eroavat niin paljon toisistaan.

Tilastojen valossa on mahdollista tarkastella lakkojen määrien kehitystä, verrata määriä kansainvälisesti ja tarkastella millä toimialoilla ja mistä syistä lakkoja tapahtuu. Työtaistelutoimien rahallisten vaikutusten arviointi sen sijaan on hyvin haastavaa, ellei mahdotonta. Epäsuoria vaikutuksia voi olla moneen suuntaan ja ne voivat olla arvaamattomia. Erityisen vaikeaa vaikutusten arviointi on etukäteen. Yksinkertaisimmatkin laskelmat vaativat suuria määriä oletuksia ja eri tahoilla voi olla kannustimia raportoida tarpeettoman pieniä tai suuria lukuja. Erilaisiin työtaistelutoimien rahallisiin vaikutusarvioihin on siis syytä suhtautua vahvalla varauksella. ■

LISÄTIETOJA

VEERA NIPPALA

tutkija

050 407 6258

veera.nippala@labore.fi

www.labore.fi

